

Извештај о посети Универзитету у Јуваскули

У оквиру пројекта Темпус CD_ЈЕР-40053-20005, у периоду од 28. маја до 2. јуна 2007. године, представници факултета који школују наставнике из области природно математичких наука и информатике у Републици Србији су били у посети Универзитету у Јуваскули, у Финској, у циљу упознавања школског система и начина образовања наставника. Као учесници у пројекту, са Математичког факултета су у посети учествовали др Десанка Радуновић и мр Саша Малков.

У наредним одељцима су представљени кључни елементи система образовања наставника и елементи образовног система у Финској који су неопходни за њихово разумевање.

1 Обавезно образовање

1.1 Нивои обавезног образовања

Обавезно образовање у Финској почиње од 7. године и траје 9 година. Подељено је у две фазе:

1. примарно образовање, са трајањем од 6 година;
2. ниже секундарно образовање, са трајањем од 3 године.

Већина ученика стиче и више секундарно образовање, у трајању од 3 године, које није обавезно.

Примарно образовање има облик разредне наставе, са учитељем који је надлежан за скоро све садржаје. Организује се са око 18 ученика у одељењу.

Ниже секундарно образовање има облик предметне наставе, са одговарајућим предметним наставницима. Организује се са око 18 ученика у одељењу.

Више секундарно образовање (убичајено се назива и „виша школа“) има облик предметне наставе, са одговарајућим предметним наставницима и уводи одређен ниво усмеравања кроз значајан број изборних садржаја. Организује се са 10 до 30 ученика у одељењу. Постоји разлика у садржајима између школа које припремају ученике за даље школовање (слично као наш концепт гимназије) и школа које припремају ученике за рад у струци.

1.2 Садржај градива

На државном нивоу је прописан тачан обим и ниво садржаја за примарно и ниже секундарно образовање. За више секундарно образовање постоји одређен ниво слободе, који школама омогућава да дефинишу одговарајуће профиле.

1.3 Начин организовања градива

Градиво сваког школског предмета се организује у „курсева“. Један курс представља једну целину у оквиру градива. Курс обично обухвата око 30 часова и држи се током 6 до 12 недеља. Убичајено је да се један предмет састоји од једног до пет курсева (у једној школској години), али у вишој школи могу постојати и већи предмети. Дешава се да се истовремено прати и више курсева из истог предмета.

Настава из мањих предмета се не држи током читаве школске године (на пример, са по једним часом недељно) већ се организује у облику једног курса. На тај начин је омогућено да у једној школској години постоји велики број предмета (у неким разредима и више од 15) али и да ученик у сваком тренутку похађа највише 6-8 различитих курсева.

На крају сваког курса се полаже тест којим се утврђује у којој мери је ученик савладао градиво из тог курса. Део оцене се утврђује и на основу активности ученика током трајања курса. завршна оцена из предмета се установљава на основу оцена из појединачних курсева који чине тај предмет.

У случају да на тесту из неког курса ученик добије негативну оцену, има прилику да покуша да поново полаже тест (2 пута). Ако се понови негативна оцена, дужан је да поново прати курс, али не и читав предмет или разред. Током првих 9 година школовања може се донети одлука, искључиво уз сагласност родитеља, да ученик понови разред.

1.4 Заступљеност предмета

Математика представља један од основних предмета, чији садржаји су заступљени од 1. до 12. разреда.

Остале природне науке су до 2005. године у примарном образовању биле заступљене у оквиру јединствених предмета које су предавали учитељи. Од 2005. године су природне науке уведене у наставу 5. и 6. разреда као предмети „биологија и географија“ и „физика и хемија“ при чему је сваки од одговарајућих курсева посвећен појединачној области. Наставу воде предметни наставници, а ако могућности то допуштају, настава се остварује заједнички од стране предметног и разредног наставника.

Информатика је заступљена као наставни предмет од 10. разреда, углавном кроз изборне садржаје. У нижим разредима се рачунари интензивно користе као средство за проналажење и обраду информација у оквиру већег броја предмета.

1.5 Завршни испити

На крају сваке целине школовања (после 6., 9. и 12. разреда) полагају се завршни испити. Завршни испити се полагају из већег броја предмета. Обавезно је полагање из матерњег језика и математике, као и из бар још два предмета по избору. Завршни испит представља важан критеријум при упису на факултете, поред пријемних испита за упис на факултете. При избору предмета из којих се полаже завршни испит ученик се одлучује на основу правилника за бодовање при упису на планирани факултет. Ради проширивања избора факултета, велики број ученика се одлучује да полаже више завршних испита.

Завршни испити обухватају читав програм предмета. Питања на сваком од испита су организована у 6 до 8 група, по областима. Ученик при полагању има право да бира 4 до 6 група питања на која ће одговарати.

Завршни испити се обликују на државном нивоу, тако да сви ученици полагају исте тестове.

2 Високо образовање

Концепт студија у Финској усклађен је са европским стандардима. Има доста сличности са актуелним системом студирања у Србији, али има и значајних разлика. Не постоје на државном нивоу установљене норме за минималан број

општих и изборних садржаја. Основни принцип је да има релативно мало усмерења, али се остављањем већег броја изборних садржаја постиже прилагођавање садржаја студија личним интересовањима студената и њихово усмеравање.

На свим посећеним факултетима Универзитета у Јуваскули основне студије трају 3 године (180 бодова), а дипломске студије 2 године (120 бодова). Изборност на основним студијама углавном се односи на избор секундарне области („minor“), док се изборност на дипломским студијама односи и на профилисање примарне области.

Универзитетско образовање у Финској је бесплатно за све студенте. Држава финансира студирање основних студија до 40-55 месеци, а студирање дипломских студија до 30 месеци. Подршка подразумева и трошкове смештаја (у висини од 80%) и неке друге пратеће трошкове. Ко ради током студирања, не добија подршку државе.

У Финској постоји пет државних универзитета који школују наставнике. Не постоје приватни универзитети.

3 Школовање наставника

3.1 Обим и садржај наставничких студијских програма

Предметни наставници морају завршити дипломске студије. При томе, студије морају обухватити садржаје из матичне области („major“) у обиму од бар 120 бодова, педагошко-методичке садржаје у обиму од бар 60 бодова и садржаје из секундарне области („minor“) од бар 60 бодова.

Наставник може држати наставу из своје матичне („major“) области у свим разредима, а из секундарне области („minor“) само до 9. разреда.

Последица оваквог школовања је да они који прекину школовање за наставника по завршетку основних студија не могу да нађу адекватно запослење у струци. Слично је и у примарним струкама из области природних наука, где је завршавање дипломских студија практично императив.

3.2 Стална ревизија система и садржаја

Систем школовања у Финској је предмет сталних провера и надградњи. Значајне промене и допуне се предузимају релативно често, обично на око 3 године. При томе се систем не мења из темеља већ се мењају они елементи за које се показало да лоше функционишу. На пример, 2002. године је уведено школовање наставника на начин на који се и сада одвија (у складу са европским стандардима, двопредметно, захтева се звање мастера), а 2005. је настава природних наука у 5. и 6. разреду пренесена са разредних на предметне наставнике.

3.3 Положај наставника и њихов одабир

Наставници у Финској уживају веома висок углед и поштовање. Наставници имају, у просеку, већа примања од стручњака са истим нивоом образовања који раде у привреди. Радно место наставника је веома тражено, па се велики број студената на почетку студија или током студија опредељује за звање наставника. Зависно од струке, обично је за наставничко усмерење заинтересовано 2 до 5 пута више кандидата него што има места.

Одабир кандидата за усмерење наставника се одвија независно од одабира за примарну струку. Одлука се доноси након више разговора особља Департмана за обуку наставника са кандидатима, а на основу процене карактеристика личности кандидата и њихове погодности за рад у образовању деце. На тај начин се обезбеђује да наставници постају само најспособнији појединци који извесно желе и јесу спремни да се прихвате тог одговорног посла.

3.4 Подела одговорности

Предметни наставници завршавају прилично разноврсне студије, јер имају примарну струку, секундарну струку и педагошко-методичке садржаје. На Универзитету у Јуваскули постоји јасна подела одговорности:

- Матични факултет је задужен за школовање студента у области његовог примарног стручног образовања. Стручни садржаји су у матичној струци морају бити бар 120 бодова, али обично буду врло близу 180 бодова. У случају наставничког усмерења, неки од стручних садржаја се у одређеној мери прилагођавају усмерењу, што укључује и постојање неких предмета специфичних за наставнике.
- За секундарно стручно образовање студента је обично задужен факултет који је матични за одговарајућу струку (бар 60 бодова);
- за теоријске педагошко-методичке садржаје је задужен Департман за образовање наставника (бар 40 бодова¹);
- за тренинг наставника и остваривање његове наставне праксе је задужена Школа за тренинг наставника (20 бодова).

3.5 Департман за образовање наставника

Департман за образовање наставника је јединствен на нивоу Универзитета и налази се у оквиру Факултета образовања. У његове одговорности спадају школовање разредних наставника за примарну школу и школовање предметних наставника у делу који се односи на педагошке садржаје.

Школовање предметних наставника обухвата педагошко-методичке садржаје у обиму од бар 60 бодова. Тих 60 бодова укључује 20 бодова праксе, који се остварују у Школи за тренинг наставника, а као саставни део већег броја различитих предмета.

3.6 Школа за тренинг наставника

„Школа за тренинг наставника“ је институција у оквиру универзитета, која истовремено представља школу од 1. до 12. разреда и место на коме будући наставници остварују методичку обуку и своју наставну праксу. Сваки од стално запослених наставника у овој школи обавља и посао разредног или предметног наставника и посао тренера за наставнике. При избору кадрова се прави веома строг одабир, при чему је број кандидата око 15 пута већи од броја места. Да би неко био наставник-тренер у овој школи мора да заврши одговарајуће дипломске наставничке студије, да има бар две године искуства у наставничком раду, веома висок ниво резултата током студија и радног искуства, као и да прође више интервјуа.

¹ Департман је одговоран за предмете у обиму од 60 бодова, али само за 40 бодова садржаја тих предмета. За 20 бодова који одговарају практичним садржајима предмета одговорна је Школа за тренинг наставника.

Тренинг наставника се остварује током једне школске године. Обухвата упознавање са градивом, припрему часова, одржавање наставе, давање тестова, оцењивање и све остале уобичајене наставничке активности. Пре и после сваког одржаног часа студент има разговоре са тренером, који обухватају припрему за час и детаљну анализу одржаног часа. Школа је опремљена техником за праћење часова кроз једносмерна стакла, као и за аудио и видео снимање часова, чиме се омогућава да студенти и сами сагледају и исправе своје грешке. Обично се наставна пракса остварује из неколико делова, при чему сваки део представља држање неколико часова истом одељењу (обично 6-7) у низу.

4 Закључци

На основу до сада уочених проблема са постојећом регулативом у вези са високим образовањем и посебно образовањем наставника, а уз узимање у обзир како позитивних тако и претходних негативних искустава наших колега у Финској, можемо издвојити наредне закључке:

- потребно је подстаћи школовање двопредметних наставника, без ограничавања избора матичне и секундарне области;
- потребно је да се на државном нивоу регулишу права двопредметних наставника у односу на секундарну струку, као и обавезе студијских програма у односу на обиме и садржаје секундарне струке;
- потребно је да се на државном нивоу регулишу обавезе студијских програма за наставнике у односу на педагошко-методичке садржаје;
- потребно је да факултети из групације природних наука, а у сарадњи са одговарајућом институцијом, успоставе облик стандарда за педагошко-методичке садржаје;
- пожељно је да Факултет успостави сарадњу са одговарајућом институцијом која би прихватила одговорност за педагошко-методичке садржаје у наставничким студијским програмима;
- неопходно је знатно унапредити стручну праксу будућих наставника, било кроз интензивнију сарадњу са успешним школама и наставницима, било оснивањем огледне школе у оквиру универзитета за ту намену;
- неопходно је да се повећа улагање у школски систем и, пре свега, подигне ниво уређености и контролисаности школског система;
- неопходно је да се подигне углед наставничког занимања, чиме би се обезбедило да се за посао наставника опредељују квалитетнији кадрови;
- неопходно је да се на државном нивоу обликују озбиљне провере погодности кандидата за рад у образовању;
- пожељно је да се из Правилника за акредитацију високошколских установа искључе (или бар да се другачије тумаче) услови о количини општих и изборних садржаја у случају студијских програма за наставнике, а због специфичних потреба и обима одговарајућих студијских програма, јер примарна струка, секундарна струка и педагошко-методички садржаји тесно стају у 300 бодова;

Београд, 20. јун 2007.

др Десанка Радуновић
мр Саша Малков